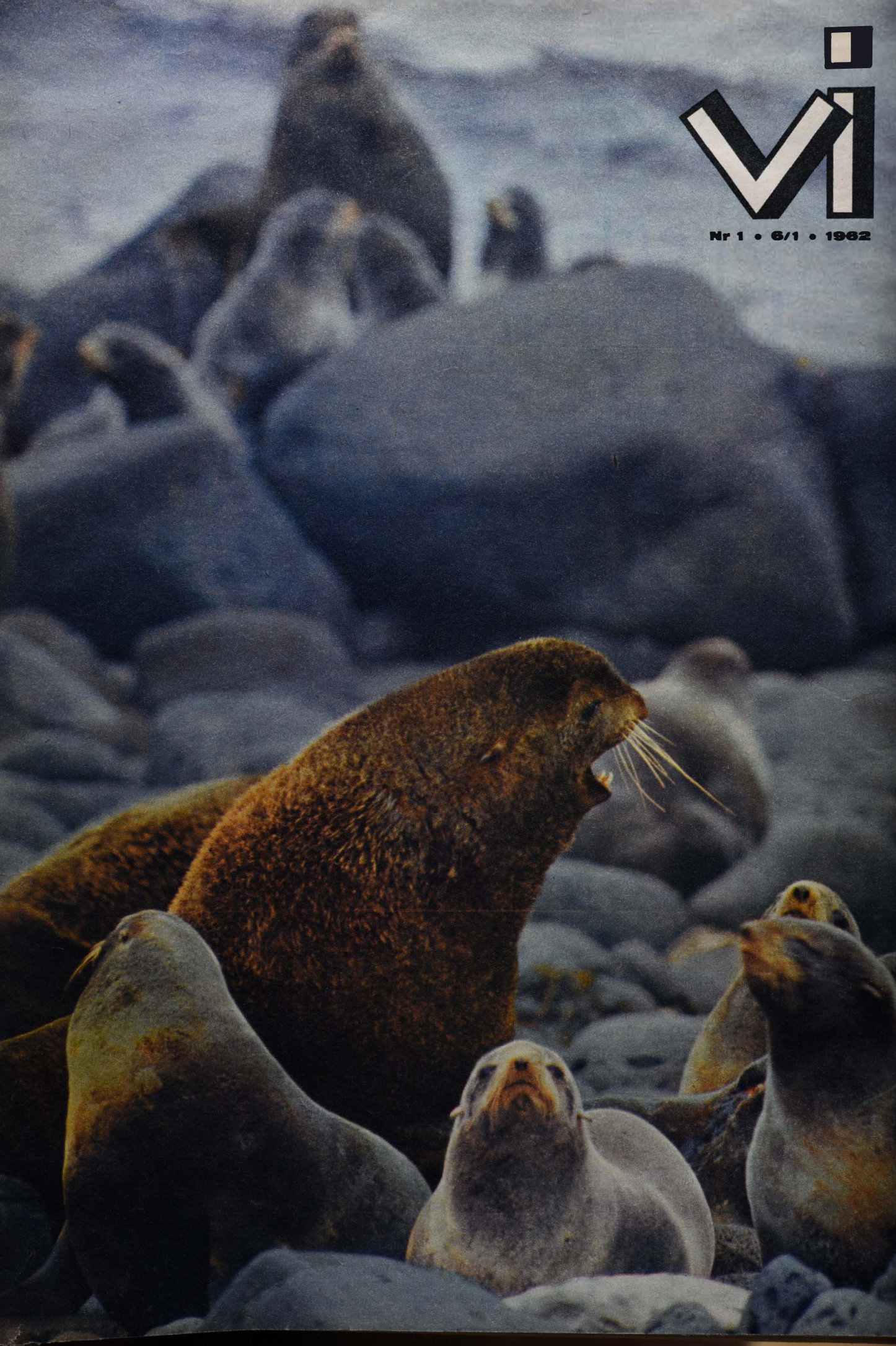

Nr 1 • 6/1 • 1962

Fristad för sjöbjörnar på öar i Berings hav

SVEN GILLSÄTER har på sin Alaska-resa nått fram till Pribilof Islands mitt ute i Berings hav, där han träffat på sjöbjörnar i miljontal. Sjöbjörnen är ett av jordens märkligaste djur, mer påminnande om landbjörnen än om sälen. På den tidigare ryssägda ögruppen har sjöbjörnen fått en fristad — enlast begränsad slakt bedrivs. I början av seklet var den nära nog utrotad, nu har antalet ökat till att omfatta halvanan miljön djur. När honorna kommer bildar de väldiga tjuvarna stora harem (bilden) som de ytterst svartsjukt bevakar.

Svarta hårtassar yr i luften, mörkrött blod forsar fram ur upprivna krattrar i den tjocka pälsen och blygrått damm virvlar upp kring slagskämparna. Det är en glänternas hänsynslösa uppgörelse på stranden till de evigt dimhöljda Pribilof Islands, sjöbjörnarnas öar. I bakgrunden risar vita skumkaskader mot de svarta lavablocken och ger hela scenen en prägel av urtid.

Den ene av de två tjuvarna hade lämnat sitt territorium för att söka sig ner till havet. Han hade råkat komma in på en annans strängt avskilda område och sådant kan bara sluta på ett sätt när det gäller sjöbjörnar — med slagsmål. Under kampen skyndar andra tjuvar till med liket blängande blodsprängda ögon och rylandande käftar. De kastar sig över kämparna och mättar sina hugg mot de känsliga simfötterna. Snart är det omöjligt att urskilja några som helst detaljer. En rasande kamp följer, en kamp där alla grepp är tillåtna.

Den först anfallne sjöbjörnen lyckas silta sig lös ur massan och kastar sig framåt några meter — men bara för att råka in i ett ännu värre slagsmål. Innan han når fram till havet är han i det närmaste död. Pälsen som från början var glänsande svartrå, är nu nersolad av blod. Naeken är uppblåst, blodigt köttig. Av underkåken återstår bara en tredjedel. De bokre simfötterna har han lyckats radda från angrepp och innan han går ner i vågsvallet blir han liggande mellan ett par klippor, tvrigt fläkande sig med simfötterna. Sjöbjörnen dör lättare av överhettning än av krossade kroppsdelar.

Djurens enda svettkörtlar sitter nämligen vid ändtarmen, och får sjöbjörnarna inte möjlighet att kyla av sig, går de en säker död till mötes.

I snart två månader har sjöbjörnarna ängsligt bevakat sina revir. Längtanfullt har de stirrat ut över havets dimmor och väntat på att horderna av honor skall komma. De varken äter, dricker eller sover så det är inte att undra på om de blir kulsjuka och retliga.

I maj medan snö och isvallar ännu täcker stränderna börjar sjöbjörnarna söka sig mot land. Under juli beräknas jorden med tjuvar, »ungkarlar», honor och ungar uppgå till en och en halv miljon djur.

Sjöbjörnarna kallas även felaktigt för pälsälvar, men djuren är enligt vetenskapen närmare släkt med landbjörnarna än med sälarna. De har nämligen många gemensamma egenskaper med vanlig björn, t.ex. riktiga öron, naglar och fingerben samt en hel del andra förkrympta organ som bevisar att deras förfäder varit väl anpassade för landvistelse. De första tre sommarbesöken på Pribilof Islands är säkert enbart angenäma. Då ägnar sig de unga djuren åt lekar nere bland lågvattensklipporna: rymmare och fasttagare, stormning av klippfästning eller långdykning i surfen.

Fyra-femårsåldern är den farligaste i sjöbjörnarnas liv. Som ungarlar samlas de i tusenden i speciella s.k. »rookeries», områden som de äldre försör. Ungkarlarnas täta päls är silverskimrande och eftersom de ännu inte är könsmogna på några år, undgår de parningsstriderna som sikt-

ter djupa ärr i pälsen. När jakt-tiden är inne blir ungarlarna offren. Jägarna kommer med långa stänger och driver dem inåt ön där de med ett lätt klubb-slag över den tunna hjässan av-livar djur efter djur. Under slak-ten sommaren 1961 dödades 80.000 av dessa ungarlar, vilkas skinn auktioneras bort i USA för upp till 140 dollar per styck.

Före 1786, det år då Pribilof-öarna efter 18 års ihärdigt sökande av hårdhudade ryska sjöfarare slutligen upptäcktes av Gehrman Pribilof, fanns inga människor på öarna. Stränderna täcktes av när-mare tre miljoner sjöbjörnar, på klipporna dåsade tusenden av val-rossar och enorma mängder Stel-lers sjölejon. I de grunda lagu-nerna höll lekfulla och oskygga havsuttrar till, medan deras frän-der vid Aleuterna utsattes för en fruktansvärd nerslaktning. Den ena skutan efter den andra fors-lade havsuttrarnas värdefulla päls-sar till Kamtschatka för vidare

befordran till de ryska hoven i vilkas slottsgemak väggarna ta-petserades med havsutterskinn.

När havsutterbeståndet började sina, vaknade intresset för sjö-björnarna. Ryssarna flyttade över några förslavade aleuter till Pri-biloföarna och under outhärdliga förhållanden tvingades dessa leva på de människofientliga öarna för att slakta och skinna djuren. Sjöbjörnarnas marknadsvärde steg i och med att uttern blev alltmer sällsynt. När ryssarna år 1867 sålde Alaska till USA för 7 miljoner dollar, hade de skördat över 2 1/2 miljon skinn från de värdefulla sjöbjörnarna. Fram till 1911 fortsatte man utslaktningen både till lands och till sjöss.

Men då började ansvariga myn-digheter förstå att sjöbjörnarna snabbt hotades av utrotning. All jakt på dem förbjöds till havs och under landvistelsen fick endast de yngre djuren slaktas. Dessutom fick detta endast ske under amerikanska statens kon-

troll. Räddningsaktionen kom i grevens tid. Beståndet var då om-kring 150 000 djur. Det omfattar nu 1 1/2 miljon.

Det är inte bara sjöbjörnar som trivs på S:t Paulön, en av öarna i gruppen. Där finns också en yt-terst välordnad koloni av bofasta aleuter, uppblandade med ryskt och amerikanskt blod. Förutom aleuterna lever där även en hand-full amerikaner.

Och så en natt kommer invasio-nen av honor. Helt plötsligt är de bara där. Just som tjurarnas läng-tan håller på att bli dem över-mäktigt och deras stämband är nära att bli överansträngda av rostiga råmanden. Slagsmålen ras-sar i böljor längs stränderna. I hundratals smyger små nätta sjö-jungfrur upp ur böljorna och fångas genast in av älskogsgalna »beachmasters» som de harems-bildande tjurarna kallas. En del snor åt sig ett tjugofemtal honor redan första dygnet, andra har

Honorna är endast en femtedel så stora som haremsherrarna — hannarna väger mellan 400 och 750 kilo — och deras päls är blankglänsande rödbrun eller gråaktig. De rör sig smidigt och behagfullt på land medan tjurar-nas rörelser ger intryck av tyngd och styrka. Honorna är sina her-rar fullkomligt underdåniga, de sträcker hängivet sina gracila halsar upp mot »mastern» som kanske bekvämar sig med att böja på tjurnacken och kyssa sin tillbedda.

Om en hona händelsevis skulle vara lite lös i moralen och för-söka smita iväg till en mer char-merande hanne, kastar sig tju-ren med all sin tyngd och obarm-härtiga styrka rakt över sina kring sittande skräckslagna honor, får ett järngrepp i nacken på den flyende, flänger henne virvlande tillbaka och ger henne en ordentlig upptuktelse.

Ett par dygn efter honornas an-komst föds de kolsvarta ungarna och symfonin utökas med ytter-ligare en ljudsensasjon: ur sten-hål och skravel, ur massan av smidiga kroppar, bräker de hjälplösa ungarna och deras klumpiga huvuden med de stora, runda, svarta ögonen, skakar övergivet. De är också verkligen övergivna. Honan bryr sig inte särskilt myc-ket om sin unge och hennes tel-ning får släpa på navelsträngen och moderkakan tills de gnagts av mot stenar och klippkanter. Inom en vecka efter ungens föd-sel är honan åter gravid. Hon är nämligen försedd med en tvågre-nad livmoder och kan ta emot tjuren redan innan såren från födseln läkts i ena grenen.

Vattnen kring sjöbjörnskoloni-erna bevakas mycket noggrant av »killer-whales», håkarringar i stora flockar. Dessa hajfiskar är sjöbjörnarnas enda fiender och många honor på fiske faller offer för deras rovkäftar. Sjöbjörnens ungar svälter då obarmhärtigt ihjäl. Ingen utomstående hona bryr sig om en föräldralös unge, hur hjärtskärande den än skriker.

25 procent av de nyfödda dör innan de hinner ner till vattnet. Under de övrigas första år till sjöss decimeras antalet ytterli-gare av håkarringar eller brist på föda. Bara hälften av en årskull blir så gamla att de hinner åter-vända till Pribiloföarna för att njuta ungarlivets nöjen eller fröjas bland hängivna honor i ett harem.

Sjöbjörnen står närmare landdjuret än vad sälen gör. Lätt märke till »naglar-na» på simfenan.

